

"Bodellisterna" - Gamla Lutherska församlingen i Öjebyn, Piteå

Midsommardagen 2008 samlas åter en trogen skara i Gammelgården i Piteå gamla kyrkstad i Öjebyn för att ta del av orden i [Karl XII:s bibel](#), sjunga psalmerna ur [Jesper Swedbergs](#) psalmbok från 1695 och [Carl Rutströms](#) samling av [Herrnhutiska](#) sånger, [Sions sånger - bägge samlingarna](#) från 1750-talet (223 plus 156 sånger).

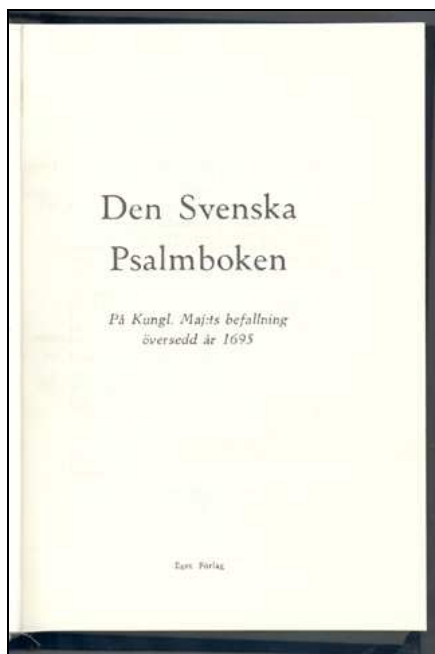
Gudstjänstdeltagarna omtalas som "Bodellister" men kallar sig själva "Gamla Lutherska församlingen". Medelåldern är hög och deras utgåva av Swedbergs psalmbok i nystavning 1975 och Sions sånger är sannolikt sista gången de trycks upp för gudstjänstbruk. Barbro Lindström berättar för mig i maj 2008:

- Jag hjälpte till med städningen när vi renoverade kyrksalen 1975 och hörde att tryckningen av Sions Sånger kostade 40.000 kr, men jag hörde inte vad det kostade att trycka om Psalmboken.

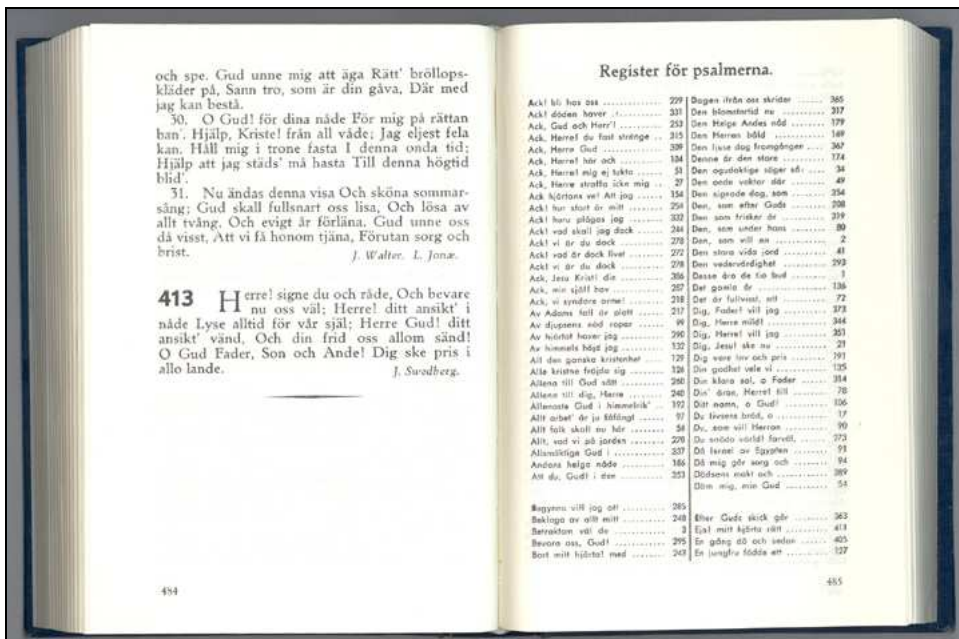
- Vid tryckningen som gjordes 1954 skrev Ferdinand Granström av alla psalmerna, möjligen hjälpte Åberg till också. Den upplagan hade en röd inbindning med "Psalmboken" på omslaget, men sen gjordes den med blått band.

Om de gamla tryckfelen från 1954 kvarstår är osäkert. Tryckeriuppdraget gick till [Accidenstryckeriet](#) i Piteå. Hos [Kungliga Biblioteket](#) är boken inskriven 1973, dock utan angivet årtal i själva boken.

Arne Lindgren, präst och hängiven klockspelare i S.t Lars kyrka i Linköping, föddes i Öjebyn och berättar att han har en psalmbok från Bodellisterna från 1959 (eller ev 1954) som är tryckt utan frakturstil på eget förlag hos Carl Rehnström och Söner AB. Om dess pärmar är röda förtäljer inte historien. Han spelade in en gudstjänst hos Bodellisterna 1950 för att föreviga psalmsången ur den gamla psalmboken.

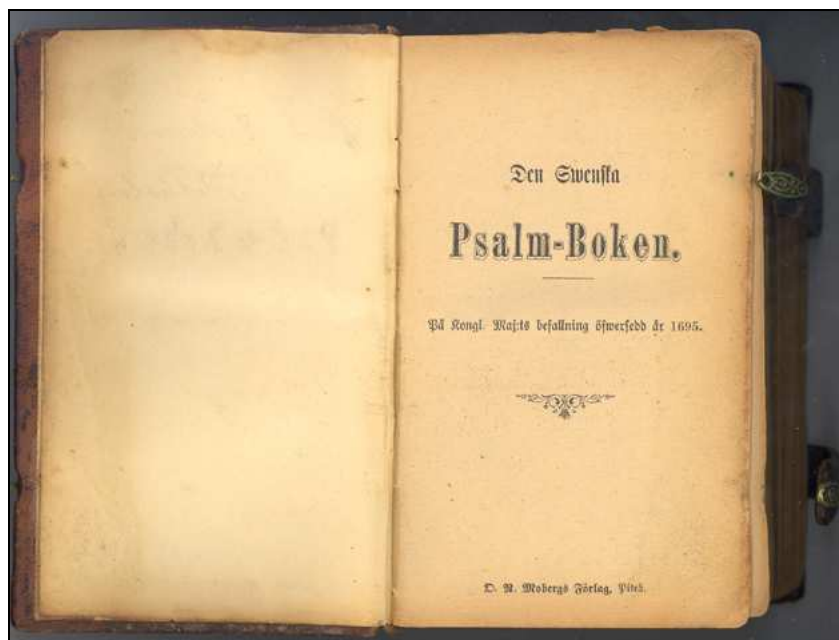

Den senaste av 1695 års psalmbok tryckt för gudstjänstbruk på Accidenstryckeriet i Piteå, utan årtal, men 1973 enligt Kungliga Biblioteket eller 1975 enligt muntliga uppgifter 2008.

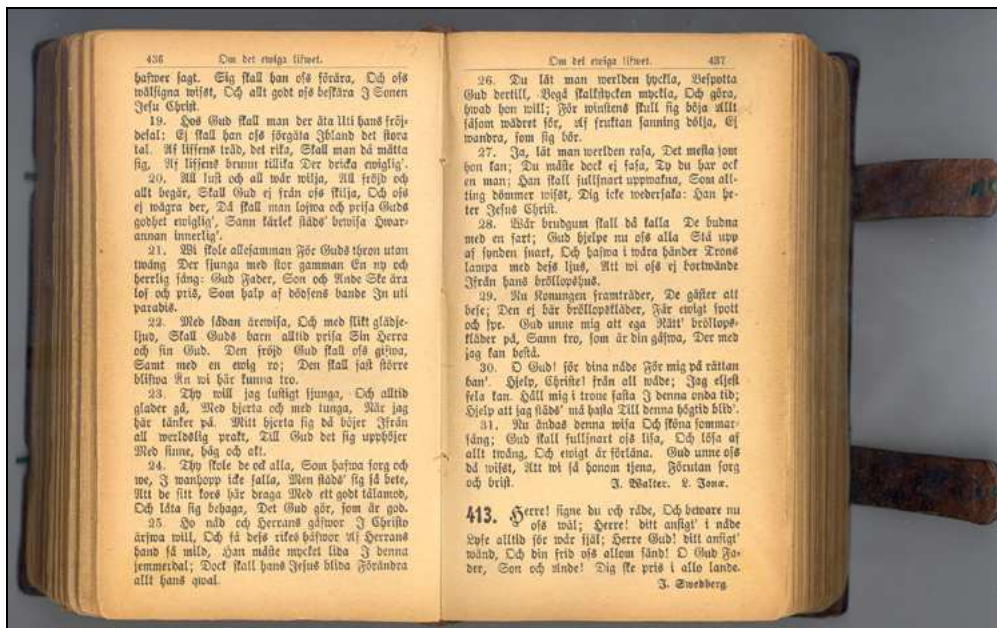
Psalmbokens sista psalm, följt av evangelietexterna.

Vid nytrycket 1975 beställdes 500 psalmböcker, 1000 ex av Sions sånger och 500 katekeser.

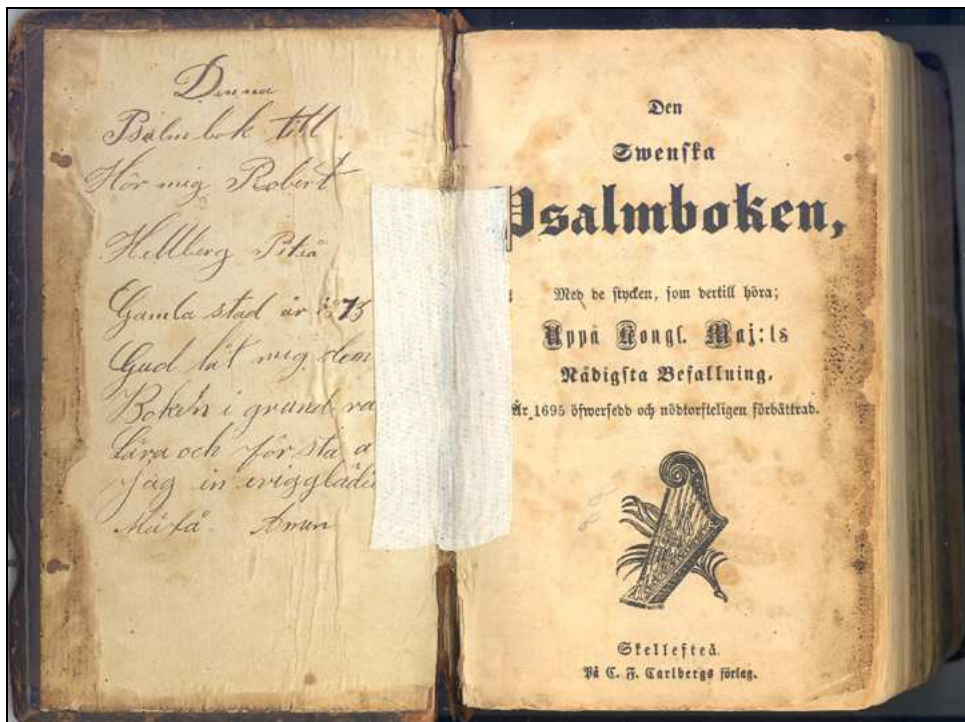

1904 års upplaga av 1695 års psalmbok.

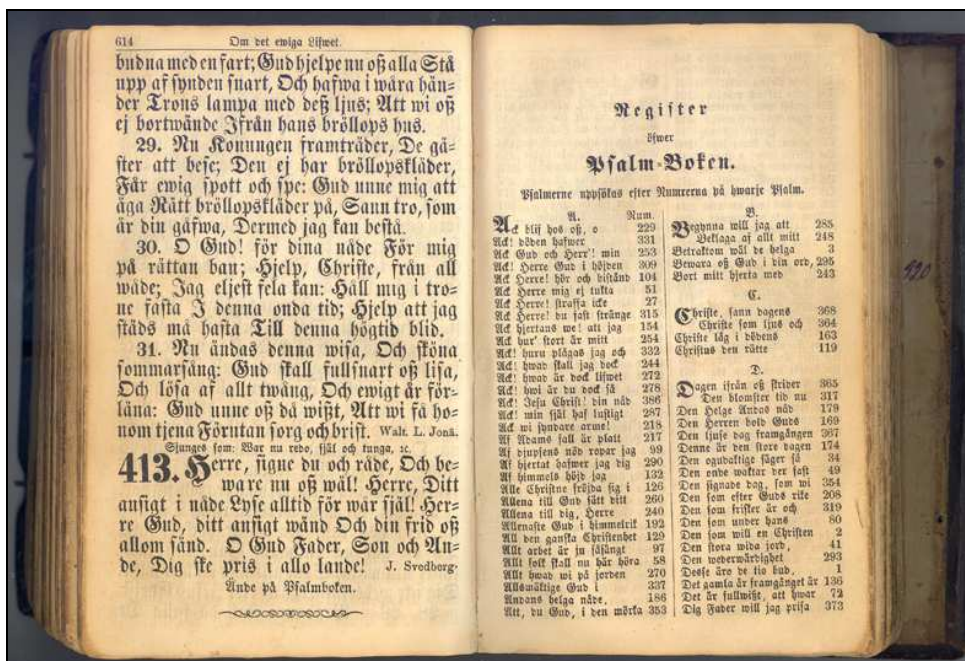
Tryckt av D. R. Mobergs förlag, Piteå, hos Piteå Tryckeri AB.

*Psalmbokens sista psalm, följt av evangelietexterna.
Gåva från Barbro Lindström.*

1864 års upplaga av 1695 års psalmbok, då Bodellisterna verkat med egna gudstjänster sen 1860. Utgiven på C.F. Carlbergs förlag, Skellefteå och tryckt i Westervik hos C.O. Ekblad & Comp.

*Psalmbokens sista psalm, följt av evangelietexterna.
Gåva från Barbro Lindström.*

Barbro Lindström, 80 år, berättar att separationen från Svenska kyrkan bottnade i olika dopsyn och förhållandet till de gamla texterna, i synnerhet katekesen och psalmerna. En av hennes syskon, Boijan Timås, är, trots att hon är bosatt i Stockholm, församlingens nuvarande "huvudläsare".

- Men jag förstår inte varför bönen som föräldrarna läste över sina barn, försvann vid nytrycket 1954, säger hon, men det händer att vi läser den ändå.

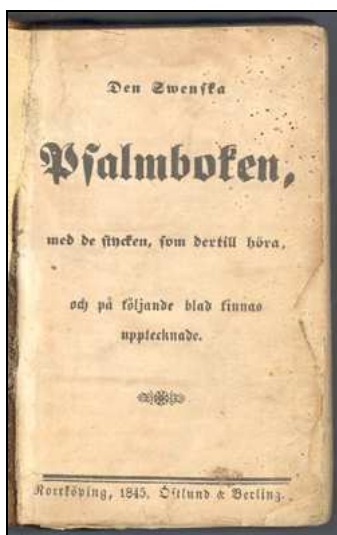
I Helén Lindbäcks uppsats framgår att en av väckelserörelserna i Piteåtrakten startade i Porsnäs by 1802 som ledde till att [C.O. Rosenius](#) far, Ander Rosenius, drogs in i den krets som började studera Luthers postilla som funnits på svenska sedan 1754. Den så kallade "Nyläsarväckelsen" kom i konflikt med kyrkan men endast en liten gren bröt sig ur och startade *Piteå Christeliga församling* 1848. Gruppen kom att kallas separatister, trots att dom själva hävdade att det var kyrkan som separerat från den "rena lutherska läran". Särskilt kritisk var man mot "nyböckerna" - Lindbloms katekes från 1810, kyrkohandboken från 1811 och Wallins psalmbok från 1819. Istället ville man använda Swebelii katekes från 1689, kyrkohandboken från 1693 och Swedbergs psalmbok från 1695 och Karl XII:s bibel från 1703. Hårdast stod striden kring frågorna om arvsynen och dopet, där såväl djävulsavsvärjelsen som korstecknet tagits bort. Man gick så långt att man hävdade att ett barn som döptes enligt den nya ordningen inte kunde bli saligt.

Lindbäck redogör sedan för den separation som skedde inom separatisterna genom Johan Bodells förkunnelser. Han utvecklade en helt egen lära om synen på dopet och kom att tolkas som att "varje döpt människa var iklädd Kristus, oberoende av tro". De som anslöt sig till hans teologi kom att kallas Bodellister, men det framkom i samtalen med Barbro Lindström att man betraktar det själva närmast som ett nedsättande skällsord och föredrar en identitet som genuint lutherska. Lindbäck pekar ut fyra områden som splittrade separatisterna: Ordningen vid nattvardens utdelande, Vem som har rätt att förkunna Guds ord, Dopets betydelse och ["Adiafora"](#) - individens rätt att delta i nöjen som dans och kortspel.

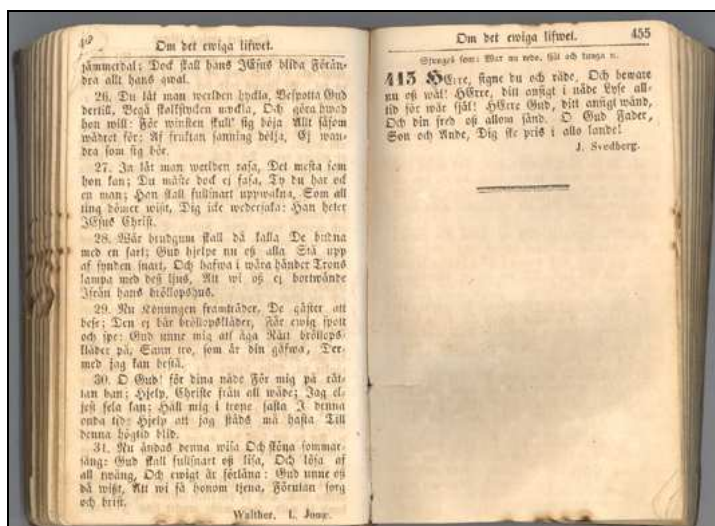
Eftersom Bodellisterna inte accepterade den nya katekesen som undervisades i skolorna (ända till 1919) startade man egna skolor med hjälp av förmögna medlemmar. Naturligtvis blev det konflikt och strider kring dessa eftersom man bevisligen inte följde den skolstadga som fanns. Den sista av deras skolor lades ner i början av 20-talet skriver Lindbäck.

När Lindbäck skriver sin uppsats, 1994, firas fortfarande gudstjänster en gång i månaden, klockan 11 med högmässa och kl 14.30 "Det heliga sakramentet" dvs nattvardsgudstjänst. Förmiddagsgudstjänsten tar 1,5 timme och eftermiddagens nattvardsgudstjänst två timmar. Man följer den gamla handboken och predikan består av högläsning ur Luthers postillor: Huspostillan, Evangeliebandet och Epistelbandet. Fader Vår och Välsignelsen förekommer två gånger under varje förmiddagsgudstjänst och tre gånger vid nattvardsgudstjänsten. Psalmsången är efter önskemål från deltagarna under gudstjänstens gång. Enligt Lindbäck med något mer kraft i sången då man sjunger i Sions sånger vars texter är känslösa och rymmer mer av blod-, sår- och brudmystiken.

Nu, 2008, berättar Barbro Lindström att man firar gudstjänster några gånger om året, Påsk, Midsommar och Höst samlas man åtminstone. Merparten av de ålderstigna medlemmarna är kvar i Svenska kyrkan, och besöker dess gudstjänster, men andra menar att "där förkunnas inte Guds ord".

1845 års upplaga av 1695 års psalmbok, innan Bodellisterna bildades 1860. Tryckt i Norrköping hos Östlund & Berling.

Psalmbokens sista psalm, följt av evangelietexterna. Gåva från Barbro Lindström.

Att "tron allena" är central för Bodellisterna framgår bland annat i det faktum att hos såväl Barbro Lindström som de intervjuer som presenteras i Lindbäck's uppsats finns inget större intresse för vare sig Johan Bodells livsgärning eller personerna bakom de böcker man använder, t.ex. Jesper Swedberg var ett nytt namn i sammanhanget. Barbro berättar att hon tidigare aldrig behövt bry sig nämnvärt om deras egen historia, men att det med åren kommit fler och fler frågor som gjort att hon behövt ta reda på saker. Den tidigare föreståndaren, Erik Sjöberg, berättar för Lindbäck att han vet blott litet om Bodell, men att han hade läst Bodells tidskrift *Norden* och dess bihang där Bodell utvecklade sin teologi och lära. Sjöberg berättar också att han lät upprätta ett protokoll till banken under namnet "*Föreningen Gammelgården*" för att få ett bankkonto. Man har varken årsmöten eller någon styrelse som ansvarar för gruppen. Deltagarna ger medlemmarna uppdrag allt eftersom det behövs. Barbro är den som ser till att det står i predikoturerna när man samlas.

I Nordisk familjebok, [Uggleupplagan band 37](#), står att läsa: 'Läsare (sp. 231). Jonas Bodell (f. 1811 i Östergötland, sedan 1835 bosatt i Luleå, vid 1859-60 års riksdag led. af borgarståndet, d. 1867) intog från början en afgjordt kyrklig ståndpunkt, men började snart i likhet med nyläsarna fatta misstro till de nya böckerna, skilde sig från statskyrkan och började verka i samförstånd med nyläseriets ledare i Norrbotten, bland hvilka de två i hufvudartikeln nämnde allmogemännen, Per Ersson och Johan Riström, intogo främsta rummen. 1860 uppkom emellertid mellan Bodell och dem skarp tvist, som ledde till brytning. Bodell yrkade på, att separatisternas predikanter skulle vara "ordentligt kallade" och gjorde gällande, att den verkliga nyfödelsen skedde i dopet, så att ingen vidare nyfödelse var behöflig; han hade en friare uppfattning ang. de kristnes yttre lif än Ersson och Riström. På grund af de skiljaktigheter, som sålunda yppat sig, inträdde en söndring i separatisternas led. De, som slöto sig till Bodell, ha sedermera benämnts bodellister och hans lära bodellism. Af nyläsarna är det numera hufvudsakligen endast bodellisterna, som finnas kvar. Sin egentliga utbredning ha dessa i Pite älf dal, nämligen i Piteå landsförsamling samt i Norrfjärdens och Alfsby församlingar. Sporadiskt förekomma de äfven inom några andra angränsande socknar. Riktningen är dock stadd i stark tillbakagång, och hela antalet bodellister uppgår f. n. (1924) ej till mer än några hundra personer. Den ursprungliga evangeliska friskheten hos rörelsen har ock alltmer försvunnit och efterträds af en ofruktbar och förbenad dogmatism. För sina barns undervisning ha bodellisterna anordnat särskilda skolor (bodellistskolor), där kristendomsämnet är det hufvudsakliga och undervisningen bedrivs med ledning af Svebilus' katekes. Dessa skolor ha förorsakat vederbörande skolmyndigheter stora bekymmer, enär de lärare, som där äro anställda, sakna kompetens, hvarför undervisningen blir mycket underhaltig. Skolråden ha på grund däraf haft mycken strid med bodellisterna för att få dem att sätta barnen i de vanliga församlingsskolorna. Bodellisterna ha därvid ådagalagt segt motstånd. I början af 1921 ingingo de till K. M:t med en petition, hvori de begärde att få ha sina skolor kvar och låta sina barn undervisas i dem. På hösten s. å. blef petitionen emellertid af slagen, och 1922 voro samtliga bodellistskolorna nedlagda med undantag af en mindre sådan. Barnen ha stundom med anlitan af polishjälps insatts i de lagenliga skolorna." O. B.

[I band nr 17](#) framgår: "I början af 1840-talet tog det norrländska läseriet nytt uppsving, under ledning af bönderna Per Ersson och Johan Riström från Nederluleå socken. 1844 sändes dessa till Stockholm för att utverka "nyböckernas" afskaffande eller åtminstone dispens från nya handboken. När detta afslogs, tog rörelsen rent separatistisk form, med egen nattvards- och dopförvaltning, hvaremot myndigheterna satte tvångsdop etc. Splittring inträdde snart, då den begåfvade handlanden Jonas Bodell i Luleå kräfd mera ordning i sakramentsförvaltningen samt mindre stränghet gentemot adiafora. Konventikelplakatets upphäfvande 1858 underlättade söndringen. 1860 skilde sig Bodell och hans anhängare från de öfrige läsarna."

Av en fristående [bildtext](#) på internet framgår att Bodell lät bygga upp en kyrksal: "Vy från blivande Varvsgatan mot Fabriksgränd. Från den sk Bodellska villan, länsfängelset och residenset. Villan uppfördes under 1800-talet av skeppsredaren, riksdagsmannen, skribenten m m Jonas Bodell. På Skataudden anlade han skeppsvarvet Oscarsvarv. I samma område fanns också den sk Bodellska kyrkan som också uppfördes av Bodell. Där hade hans separatistiska rörelse, de sk bodellisterna, en samlingslokal. "

I en avhandling av Jonas Harvard ["En helig allmänlig opinion"](#), publicerad i Skrifter från Institutionen för historiska studier I3, Umeå universitet, uppges att: "Bodell gick från kyrkläsare till separatist, men skiljde sig från andra separatistledare genom sin bildning och samhällsposition. Han ägde ett tryckeri och redigerade tidvis tidskriften Norden."

Om Gammelgården i Öjebyn finns uppgifter på internet som troligen berör gruppens nuvarande gudstjänstlokal: "Erik Sorsell tog över Gammelgården i Öjebyn efter länsmannen Jöns Persson Holms änka Margareta Laestadia (som dock bodde kvar på gården tills sin död år 1753)."

Källor:

Komminister [Helén Lindbäck](#), 5p uppsats i Kristendomens historia, 1994.

[Gammalgården](#)

Nordisk familjebok, [Uggleupplagan](#)

Muntliga källor:

Barbro Lindström, Piteå (vars morfar var "läsare" i församlingen).

Arne Lindgren, präst i Linköping, bördig från Öjebyn.

Boijan Timrå, Huvudläsare, Stockholm.

Ej använda källor:

[Bodellisterna och den stora skolstriden](#), Folke Öberg, Älvsbyn, 2002.

[Norrlandsläseriet : studier till dess förhistoria och historia fram till år 1830](#), John Holmgren, 1948.

[Samhörighet och Separation](#), Curt Carlsson, 1979.

[Separatismen i övre Norrland 1820-1855](#), Allan Sandewall, 1952.

[Väckelse och kyrka i nordiskt perspektiv : nordiska studier över brytningarna mellan kyrklig ordning och religiös folkrörelse under 1800-talet](#), Anders Pontoppidan Thyssen (utgivare), 1969.

[Väckelsen i Piteåbygden](#), EFS-Norrbotten, Internet.

[Ätt och Bygd 1959](#): Ur Norrländsk uppslagsbok om trävaruhandlaren, tryckeriägaren och religiöse ledaren Jonas Bodell (född 1811 Skällvik, död 1867) i Luleå.

Not: Fler bilder och länkar finns på hemsidan.